

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Iisalmen kaupunki näkee kannattavana työnhakija-asiakkaiden palveluprosessin muuttamisen ehdotettuun suuntaan. Asiakasprosessin tiukka yhdenmukaistaminen ja aikatauluttaminen ei välttämättä palvele koko asiakaskuntaa, ja osin prosessin vaiheiden tiiviys ja moninaisuus luo kuvan haastavasti omaksuttavasta toimintamallista sekä työntekijän että etenkin asiakkaan näkökulmasta. Moninkertaistuva asiakkaan kohtaaminen on myös huomioitava osaavan ja riittävän henkilöstön kohdentamisessa palveluprosessiin. Pohjoismaisen mallin toteuttamiseksi olisi suotavaa varmistaa myös (mm. pohjoismaista Tanskassa toteutettu) kohtuullinen asiakasmääräkohdennus virkailijatasolla. Valmistelun kytkeminen muihin asiakaskuntaa koskeviin muutoksiin, kuten hyvinvointialueiden käynnistymiseen, olisi hyvä huomioida tarkemmin. Työnhakuprosessivastuun siirtyminen kunnille vuoden 2024 aikana on jäänyt vähäiselle huomiolle lakitekstin kirjauksissa. Asiakaslähtöisen palvelumallin rakentaminen on kuitenkin ehdottomasti hyvä suunta, kunhan myös asiakastavoitteet saadaan kytkettyä osaksi prosessin teknistä toteuttamista.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

Uudistus lisää merkittävästi asiakkaan kasvokkaista kohtaamista, mikä vaatii sekä henkilöstöä että tiloja näiden toteuttamiseen. Henkilöstökuluissa on huomioitava myös mm. työväline- ja perehdytysvaikutukset. Kuntien kustannusten kompensoiminen on otettava huomioon näin merkittävää muutosta valmistellessa. Tavoiteltava työllisyysvaikutus 10 000 henkilöä pyritään saamaan merkittäväällä kustannusvaikutuksella. Uusien ja olemassa olevien palveluiden lisätarve tehostuvan asiakasohjauksen kautta on riittämättömästi arvioitu.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin tuomat muutokset kohdistuvat voimakkaasti työllisyyden kuntakokeilukuntiin. Kirjatut muutokset verrattuna nykyiseen palvelumalliin lisäävät merkittävästi paitsi asiakkaan kohtaamista, myös prosessista syntyvää virranomaistyötä. Kaikkea tätä ei ole huomioitu esityksessä. Työnhakijan tapaamisvelvoite viiden työpäivän sisällä työnhaun käynnistymisestä edellyttää sekä ajanvarausohjelmistoa että riittävää vapaata resurssia lyhyen varoitusaajan ajanvaraukseen. Asiakkaan tapaaminen seitsemän kertaa kolmen kuukauden aikana on merkittävä lisäys nykyiseen, eikä esitetty resurssilisäys tule kattamaan tätä missään määrin. Esityksessä mainitaan vastuuasiantekijöiden määrän laskeminen $194 > 185$. Mainituilla resursseilla ei voida esityksen mukaista palvelumallia toteuttaa. Tilaratkaisuissa ei ole varauduttu tällaiseen tarpeen nousuun. Prosessista (tapaamiset, tarkastukset, sanktiojärjestelmä, työnhakuvelvoite) nousevat uudet viranomaistehtävät lisäävät palveluprosessin työmäärää nykyisestäään. Yhdennäköisyyden näkökulmasta riittävä, kattava ja helposti saatava perehdytys uuteen toimintamalliin on turvattava sekä ennakoitua että palvelumallin käynnistyttyä.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Tiivis työnhaun aloitus ja asiakkaan oma aktivoiminen tehostanee etenkin juuri työmarkkinoille tulleiden työnhakijoiden työllistymistä. Mahdollisuus tavoittaa myös työnhaussa merkittävästi tukea tarvitsevat henkilöt voi tuoda pidemmän ajan myötä tuloksia myös tämän kohderyhmän etenemisessä, joko työllisyyteen tai kokonaan pois työmarkkinoilta. Asiakasprosessin tiukka ohjaus ei palvele asiakaslähtöistä prosessia kaikilta osin. Alueelliset vaihtelut sekä työnhakija- että työnantaja-asiakkaiden sekä etenemismahdollisuuksien (työmahdollisuudet, opiskelumahdollisuudet) osalta olisi pystyttävä huomioimaan vaikutusten arvioinnissa.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

Uusista työnhakijoista jopa 27 % päättää työnhakunsa ensimmäisen kolmen kuukauden aikana. Palvelumalli on kuitenkin nimenomaan ensimmäisen kolmen kuukauden osalta kaikille yhtä vaativa, eikä anna joustoa edes ns. nopeasti etenevän asiakkaan prosessille. Lähtökohtana tulisi olla palvelutarvearvio eikä kalenteriin perustuva tapaamisjärjestelmä.

Pohjoismaisen työvoimapalvelun mallissa ei huomioida osaavan työvoiman saatavuuden haastetta eikä toisaalta etenkin kuntakokeilujen asiakaskunnan yhteyttä myös työkykyohjelmaan. Asiakkaille tulee merkittävästi nykyistä enemmän velvollisuuksia, mikä lisää myös virkailijatyömäärää. Kokonaisuuden hahmottuminen asiakkaalle jää pitkälti virkailijavastuulle.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan

palveluprosessista?

Esitys on ristiriidassa työllisyyden kuntakokeilujen ja työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirron tavoitteiden kanssa (TE-palvelut 2024), joihin kuuluu entistä yksilöllisempiä ja vaikuttavampia työvoimapalvelujen kehittäminen. Asiakasprosessin tiukka rakenne tarvitsee joustoa mm. työnhakua tukevassa palveluprosessissa (esim. kuntoutuksellinen tuki, sosiaalityö jne) olevalle työnhakijalle. Alkuhaastattelun toteuttaminen viiden työpäivän sisällä työnhakijaksi ilmoittautumisesta on ensimmäinen haaste. Painotus palveluprosessiin korostuu palvelutarpeen kustannuksella, toivottavasti tähän on mahdollisuus lain toteutuksessa tarttua. Palvelun toteuttaminen lähityönä tuo haasteen toimitilojen riittävyyden lisäksi myös niille asiakkaille, joilla etäisyys palvelupisteeseen on pitkä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

Kolmen kuukauden välein toteutettava työnhakuhaastattelu on hyvä lisäys osa-aikaista työtä tekeviin. Osa-aikaisuuden syiden, mm. osatyökykyisyys, ja palkkatulojen ohella saatavan etuuden (osittainen työttömyysetuus) edellytys määrittely on otettava huomioon tätä kohdejoukkoa täsmennettäessä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

Esityksessä mainittu koulutuksessa olevan haastattelu kuukautta ennen palvelun päättymistä on kannatettava toimintatapa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

Ensimmäisestä moitittavasta tapahtumasta seuraava muistutus on hyvä toimintamalli. Muistutuksen tulee kuitenkin olla mahdollisimman automatisoitunut, järjestelmälähtöinen, jotta se ei lisää virkailijatyötä kohtuuttomasti. Todennäköisesti muistutuksen saaminen lisää asiakkaan yhteydenottoa toimistoon, vaikka menettelyn moitittavuutta ei tässä kohti arvioidakaan.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

Työnhakijan todisteellinen työn hakeminen lisää vastuuta työllistymisen edistämisestä asiakkaalle itselleen. Esityksessä pyritään huomioimaan asiakkaasta ja osin alueestakin johtuvat tekijät työnhakuvelvoitteen määrän määrittelyssä, mutta tämä tuo esitykseen pirstaleisuutta, tulkinnanvaraisuutta ja voi asettaa asiakkaat eriarvoiseen asemaan samantyyppisestä lähtötilanteesta huolimatta. Työnhakuvelvollisuus voi lisätä näennäistä työnhakua, mikä lisää työnantajien työmäärää ja voi vaikuttaa myös virkailijaprosessiin. Työnhakuvelvoitteen toteutumisen raportointi tulee olla työnhakijalle helppoa ja kaikkien työnhakijoiden saatavilla ja käytettävissä. Työnhakuvelvoitteen seuranta ja siitä seuraavat viranomaistehtävät ovat yksi merkittävä lisä työnhakuprosessin tehtäväkentässä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

Osa-aikaisuuden syy, mm. osatyökykyisyys, sekä osa-aikaisen työn aika- tai työaikaprosenttien määrittely on syytä huomioida tarkemmin lain valmistelussa. Kaikki osa-aikaista työtä tekevät eivät hae - eivät pysty tekemään - kokoaikatyötä. Työnhakuvelvollisuuden kytkeminen työttömyysetuuden saamiseen vaikuttaisi loogiselta palvelujatkumolta.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta?

Koulutuksessa olevan työnhakijan haastattelu kuukautta ennen palvelun päättymistä on hyvä uudistus, joka palvelee asiakkaan työnhakuprosessin etenemistä. Työnhakuvelvoite koulutuksen kuluessa voi lisätä virtaa koulutuksen keskeytymiseen, tämän vaikutuksen arviointia on syytä tarkastella tarkemmin.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

Esitys mahdollistaa työnhakuvelvoitteesta joustamisen asiakkaasta ja ympäristöstä johtuvista syistä. Lainkohtien tulkinta on syytä ohjeistaa yksityiskohtaisesti tasapuolisen asiakaspalvelun takaamiseksi toimistosta ja virkailijasta riippumatta. Pelkkä työnhaun pitkittyminen ei voi olla peruste työnhakuvelvoitteen täyteen raukeamiseen. Toisaalta työnhakuvelvoitteen kokonaan asettamatta jättämisen perusteluina luotettava lääketieteellinen todistus ja TYP-palvelun asiakkuus eivät ole selkeitä, koko kohdejoukkoa määrittäviä tekijöitä. Huomioon on otettava myös työkykyrajoitteet, joista ei ajantasaista lääketieteellistä todistusta ole. Lisäksi syytä olisi kiinnittää tosiasiallisesti työkyvyttömiä henkilöiden ohjautumiseen pois työnhakijapalveluista, tarpeensamukaiseen palvelujärjestelmään.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

Asiakastietojärjestelmän (URA - URAVDI) haastaa esityksen vuorovaikutteisen asiakastyön. Uuden järjestelmän käyttöönotto tulisi ehdottomasti saada vähintäänkin pohjoismaisen työvoimapalvelumallin kanssa yhtäaikaaisesti käyttöön.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Seuraamusten keventäminen nykyisestä on perusteltu ja kannatettava.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Seuraamusten keventäminen nykyisestä on osittain perusteltu ja kannatettava. Toistuvan menettelyn moitittavuus kokoaikatyötä hakevan työnhakijan työstä kieltäytyessä olisi huomioitava seuraamuksissa.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

Porrastettu seuraamusjärjestelmä on asiakkaan kannalta kohtuullinen ja ymmärrettävä. Seuranta-aika 12kk ja menettelyn moitittavuuden arviointi voi kuitenkin aiheuttaa asiakastyössä tilanteita, joissa tulkinta tasapuolisesta kohtelusta kyseenalaistuu. Virkailijaohjeistus tulkintoihin tulee olla yksiselitteinen ja asiakastietojärjestelmän tulee tukea moitittavan menettelyn seuranta. Riskinä virkailijatyön lisääntyminen lausuntojen ja muun tehtäväkentän osalta.

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

Yleisesti: seuraamusjärjestelmä työttömyysturvan näkökulmasta moitittavan menettelyn osalta on kannatettava.

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

Määritelmä kuntakokeiluun kohdentuvasta työajasta (nyt: 50 % vähimmäisedellytys) olisi muutettavissa joustavamaksi, esim. "vähintään 30 % säännöllisestä työajasta" kattaa kuitenkin jo viikottaisen työmäärän ko. asiakasryhmän kanssa.

Monialaisen yhteispalvelun kartoitusjakson (3kk) aikana työnhakusuunnitelmien päivittäminen palvelumallin määräaikojen vuoksi ei palvele asiakasprosessia.

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

Esitys pohjoismaisesta työvoimapalvelumallista tulee huomioida laajassa kokonaisuudessa muiden työllisyydenhoitoon liittyvien lakien ja muiden uudistusten kanssa. Sote- ja sotu-uudistus vaikuttanevat mm. kuntouttavaan työtoimintaan ja osin myös monialaiseen yhteispalveluun. Jo voimassa olevat erityislait (mm. TYP-laki) määrittävät asiakasprosessin varsin eri tavalla kuin nyt esitetty malli - kumpaa noudatetaan?

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

Siirtymä- ja valmistelu-aika tulee olla riittävän pitkä henkilöstön perehdyttämisen ja toivottavasti uuden tietojärjestelmän käyttöönotto huomioiden. Mikäli voimaantulo on esitetty 2.5.2021, tulee henkilöstöresursointi arvioida uudelleen esitettyjen tietojen valossa ja henkilöstöhankinnat aloittaa välittömästi syksyllä 2021. Asiakkaille malli on esiteltävä myös etupainotteisesti, ja käynnistymisessä on huomioitava runsas kontaktien tarve esitettyssä voimaantuloaikataulussa juuri kesän kynnyksellä. Uudet valmistuneet, muut kesätyönhakijat, uudistunut toimintamalli ja kesälomakausi aiheuttanevat haasteita riittävälle palvelukohdennukselle, kun kysyttävää aivan varmasti tulee sekä asiakkailta että työntekijöiltä. Onko tähän varautuminen mm. valtakunnallisessa puhelinpalvelussa huomioitu riittävässä määrin? Asiakkailta tulee olla käytössä ajanvarausmahdollisuus työnhakijaksi ilmoittautuessaan, ja raportointiväline omatoimisen työnhakuvetoitteen täyttämisen osalta.

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestyksestä?

Ei lausuttavaa.

Muuta lausuttavaa?

Ei lausuttavaa.

Sokka Tuuli
Iisalmen kaupunki - työllisyyspalvelut